

De paarden van Hitler

Arthur Brand

De paarden van Hitler

Hoe de kunstdetective zijn sensationeelste
ontdekking deed en wereldnieuws werd

ISBN 978-90-225-8312-8

ISBN 978-94-023-1251-5

NUR 339

Omslagontwerp: Pier Post

Omslagbeeld: © Fredrik von Erichsen / DPA Picture-Alliance

Auteursfoto: © Femke Bakker

Zetwerk: Elgraphic

© 2019 Arthur Brand en Meulenhoff Boekeryj bv, Amsterdam

De uitgever heeft ernaar gestreefd de fotorechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen contact opnemen met Meulenhoff Boekeryj bv, Amsterdam.

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

‘Arthur is a fool, but a smart one.’

Dick Ellis,
founder of The Metropolitan
Police’s Art and Antiquities Squad
at New Scotland Yard in London

Voor Irene Bakker-Ferwerda

Met dank aan mijn vader en Paul Eggermont

INHOUD

Proloog – Führerbunker, Berlijn, 22 april 1945	9
1 Livorno, Italië, 2014	11
2 Amsterdam	32
3 München	45
4 München, een parkeergarage	54
5 Brussel	63
6 Amsterdam, een zondagmiddag op kantoor	79
7 Berlijn en Eberswalde	84
8 Prenzlauer Berg	97
9 Amsterdam	104
10 Amsterdam	111
11 Berlijn	116
12 Amsterdam	122
13 München	133
14 Nörvenich	160
15 Amsterdam	172
16 Berlijn	182
17 Heikendorf	194

18	Amsterdam	207
19	Berlijn	211
20	Amsterdam	237
21	Woensdag 20 mei 2015	244

	Nawoord	261
	Fotoverantwoording	265
	Register	267

PROLOOG

FÜHRERBUNKER, BERLIJN 22 APRIL 1945

Al een maand heeft Adolf Hitler het daglicht niet meer gezien. Hij beveelt vanuit zijn *Führerbunker*, waarin hij zich heeft teruggetrokken, zijn troepen stand te houden tot de laatste man. Het Russische Rode Leger heeft met tweeënhalve miljoen soldaten, 6250 pantservoertuigen en 7500 vliegtuigen de aanval op Berlijn ingezet. De hoofdstad van het Derde Rijk is omsingeld.

Enkele van zijn naaste medewerkers verlaten de ondergrondse bunker in een wanhopige poging Berlijn te ontvluchten, maar Hitlers trouwste volgelingen, propagandaminister Joseph Goebbels en diens vrouw Magda, voegen zich juist op deze dag bij hem.

De bunker is vrijwel afgesloten van de buitenwereld en er heerst een apocalyptische sfeer. Een enkele telefoonlijn functioneert nog. Met grote hoeveelheden drank wordt de gedachte aan wat komen gaat, weggespoeld. Alleen Hitler zelf gelooft nog in de eindoverwinning. Terwijl hij over een landkaart niet-bestaande divisies verplaatst, stapte een van zijn generaals binnen.

‘*Mein Führer*, onze tegenaanval ten noorden van Berlijn is niet van de grond gekomen. Eberswalde is door de Russen ingenomen.’

Eberswalde, een kleine stad op zo’n vijftig kilometer ten noordoosten van Berlijn, zou in werkelijkheid pas vier dagen later worden veroverd door de Russen, op 26 april. Maar voor Hitler is dit bericht – het gevolg van miscommunicatie – de genadeklap. Hij krijgt een van zijn roemruchte woedeaanvallen en vervloekt zijn generaals.

‘Zij hebben mij verraden. Het is over. De oorlog is verloren. Het enige wat mij nog rest is zelfmoord.’

Zeventig jaar later haalt Eberswalde wereldwijd de voorpagina’s in verband met een van de langst bewaarde geheimen uit de Tweede Wereldoorlog en de Koude Oorlog...

I

LIVORNO, ITALIË 2014

Zodra het vliegtuig op de landingsbaan afremt en mijn medepassagiers opgelucht ademhalen, schiet ik steevast in de stress. Waar staan de taxi's? Rijdt de chauffeur drie keer de stad rond alvorens mij af te zetten met een peperdure rekening? Een enkele keer word ik gelukkig afgehaald. Afhankelijk van mijn afspraak, staat er soms een wagen klaar met diplomatiek kenteken of een limousine met chauffeur, gestuurd door een rijke klant.

Op het vliegveld van Pisa werd ik opgewacht door een afhaalchinees. De goede man bleek geen Engels te spreken. Hij dirigeerde mij naar de achterkant van zijn witte bestelbus, opende met moeite het klemmende portier van de laadruimte en werkte me naar binnen. De vloer was bezaaid met lege frisdrankflesjes, verfrommelde menukaarten, een gescheurde zak rijst en een beschimmelde paprika. De lucht was niet te harden. Met opgetrokken knieën ging ik met mijn rug tegen de wand zitten. Op de bijrijdersstoel stond een tas met eten. Kennelijk was ik een vrachtje tussen twee bestellingen in. De Chinees scheurde weg alsof

zijn leven ervan afhing en nam geen moeite om de gaten in de weg te ontwijken.

Ik voelde me opgelucht. Mijn vlucht had weliswaar flinke vertraging opgelopen, maar ik was ongeschonden door de douane gekomen. Niet dat ik wat te verbergen had, maar de man naar wie ik op weg was, bezat een eigenaardig gevoel voor humor. Het zou niet de eerste keer zijn dat de douane me uit de rij plukte. ‘We hebben een anonieme tip ontvangen dat u een kunstsmokkelaar bent.’ Onder de nieuwsgierige en afkeurende blikken van mijn medereizigers werd ik vervolgens afgevoerd. Eenmaal aangekomen op mijn bestemming grijnsde mijn gastheer dan breed. ‘En, hoe was je reis?’ Gelukkig had hij me vandaag geen streek geleverd.

Wekenlang had ik deze ontmoeting weten uit te stellen. Nadat ik alle smoezen had verbruikt en de dreigementen toenamen – ‘Als je nu niet komt, laat ik je halen’ – had ik een ticket gekocht. Een dagretour.

Na een korte rit kwam het busje abrupt tot stilstand. De Chinees sprong uit de wagen, opende de deur van de laadruimte en trok mij aan mijn arm eruit. Hij maakte nog een lichte buiging en vertrok. Ik haalde diep adem. De stank in het busje had mij misselijk gemaakt.

Ik stond voor een grauw gebouw van vijf verdiepingen. Het zonlicht verblindde mijn ogen maar ik herkende de omgeving: de gracht met het helderblauwe water waarin je de vissen kon zien zwemmen, de stenen bruggetjes en de kriskras geparkeerde scooters. Aan de overkant van de gracht lag het imposante fort van Livorno, ooit gebouwd in opdracht van de roemruchte familie de’ Medici. Ik liep naar de deur en drukte op de bel van prof. dr. Richardson.

Mijn gastheer veranderde geregeld van identiteit en in Livorno deed hij zich voor als een Engelse professor.

‘*Chi è?*’ klonk het door de intercom.

‘Arthur.’

Ik nam de trap naar de vijfde verdieping. De laatste keer dat ik hier was, zat ik een uur vast in de lift door een stroomstoring.

De voordeur stond open. Een kleine Filipijnse man, gekleed in een gesteven wit overhemd onder een zwart gilet, keek me glimlachend aan.

‘*Mr. Brand, always good to see you.*’

Ik had een zwak voor Noah. Hij werkte illegaal in Italië om zijn vrouw en twee dochtertjes in de Filipijnen een betere toekomst te bezorgen.

‘Meneer is in de woonkamer aan het werk.’

Ik gaf mijn jas af en liep de woonkamer binnen. Meneer bleek helemaal niet aan het werk. Hij zat achter zijn bureau en lag met zijn hoofd op het toetsenbord te snurken. Uit de computer klonk zachtjes Italiaanse muziek. Slappend als een baby, zo zag ik hem het liefst. Want als hij eenmaal wakker was, moest je op je hoede zijn voor deze kleurrijke man. Hij was een van de gevaarlijkste lieden die de kunstwereld ooit heeft gekend: Michel van Rijn.

Vijftien jaar geleden had ik hem voor het eerst ontmoet. Ik zette toen mijn eerste stappen in de kunstwereld, als verzamelaar. Een van mijn aankopen, een schilderij van de Franse postimpressionistische schilder Paul Madeline, waar ik enkele duizenden guldens voor had betaald, bleek na technische analyse geschilderd te zijn rond 1950. Een klein wonder, aangezien Paul Madeline in 1950 al dertig jaar dood was. Net als iedere beginnende kunstverzame-

laar bleek ik een ideale prooi voor kunstvervalsers en andere oplichters. Op een dag kreeg ik een oud krantenartikel onder ogen over een zekere Michel van Rijn, waarin een woordvoerder van Scotland Yard liet optekenen dat ‘deze Nederlandse kunstboef betrokken is bij negentig procent van alle geruchtmakende schandalen in de kunstwereld en graag beweert dat hij ook met de resterende tien procent iets te maken heeft’. Mijn interesse was gewekt en op internet zocht ik naar meer informatie. Het bleek dat Van Rijn zich inmiddels had bekeerd. Sinds midden jaren negentig werkte hij samen met Scotland Yard en andere politiediensten. Ook had hij een eigen website waarop hij louche kunsthandelaren, vervalsers en dieven ontmaskerde, wat hem door deze lieden – zijn voormalige ‘collega’s’ – niet in dank werd afgenomen. Maar er gingen ook geruchten dat Van Rijn zijn oude ‘vak’ nooit echt vaarwel had gezegd. Hij zou nog altijd actief zijn en zijn politiecontacten slechts als dekmantel gebruiken. De hele geschiedenis fascineerde mij en ik besloot om Van Rijn te benaderen. Wie kon mij beter wijzen op de valkuilen van de kunsthandel dan hij? Ik waagde het erop en stuurde hem een e-mail. Tot mijn verbazing nodigde hij mij uit in zijn penthouse in Park Lane, een van de duurste straten in Londen.

Die eerste ontmoeting, vijftien jaar geleden, zou ik nooit meer vergeten. Hij had me laten plaatsnemen aan een tafel naast een plastic skelet – ‘Mijn achtste vrouw, en de beste want ze spreekt me nooit tegen’ – om vervolgens achter zijn computer verder te werken. Dat eerste uur zei hij vrijwel geen woord. Totdat de deurbel ging. ‘Dat is vast de postbode. Doe jij even open?’

Ik had het postpakket in ontvangst genomen en was de kamer weer binnengelopen.

‘Ik moet een belangrijk telefoontje plegen,’ zei Van Rijn vervolgens. ‘Wacht even op de gang en open dat pakket alvast.’

Na een minuut of vijf durfde ik de kamer weer te betreden met een boek in mijn handen. Met zijn vingers in de oren keek Van Rijn me grijnzend aan. ‘Gelukkig, het is maar een boek. Ik heb zoveel vijanden dat in ieder pakket een bom kan zitten.’

Aan het einde van die dag concludeerde Van Rijn dat ik de grootste kluns was die hij ooit had ontmoet. Ik was te naïef voor de listige en soms gevaarlijke wereld van de kunsthandel. Toen we afscheid namen, naar ik aannam voorgoed, zei hij: ‘Kom gauw nog eens terug. Ik heb graag mafketels om me heen.’ In de daaropvolgende jaren bezocht ik hem geregeld. Hij introduceerde me bij zijn politiecontacten, tot Scotland Yard aan toe, maar ook bij de grootste oplichters in de kunstwereld. Een betere leer-school had ik me niet kunnen wensen. Verscheidene van zijn operaties die wereldwijd de voorpagina’s haalden, maakte ik van dichtbij mee.

De laatste jaren waren we uit elkaar gegroeid. Van Rijn verhuisde zo vaak dat het contact verwaterde en we hadden wat aanvaringen gehad. Een paar weken geleden hing hij opeens aan de telefoon. ‘Ik ben iets ongelooflijks op het spoor. Het kan bijna niet waar zijn. Geloof me, groter dan dit wordt het nooit meer.’ Hij wilde verder niets kwijt en eiste dat ik naar Livorno zou komen. Ik had lang gearzeld. Een dag met Van Rijn vreet meer energie dan een halve marathon en bovendien kon dit een truc zijn om mij

voor zijn karretje te spannen in een of ander duister zaakje. Maar uiteindelijk was ik gezwicht en naar Livorno afge-reisd.

Van Rijn lag nog steeds met zijn hoofd op het toetsenbord te snurken. Het bureau van een van de grootste kunst-kenners ter wereld stond vol met prullaria. Ik tilde zijn fa-vooriete gadget op, hield die naast zijn oor en drukte op het knopje. De gebraden kip begon te zingen: *'Feeling hot, hot, hot...'*

Hij ronkte rustig door.

'Word eens wakker!'

Ook dat hielp niet. Dan maar een paardenmiddel. Ik leg-de mijn hand rond zijn oor en schreeuwde: 'Politie!'

Van Rijn kwam met een schok overeind, wreef in zijn rooddoorlopen ogen en keek me verbaasd aan. 'Help! Wat doe jij hier?'

'Je had gevraagd of ik wilde komen,' antwoordde ik.

Hij dacht even na. 'Maar je zou toch pas maandag ko-men?'

'Vandaag is het maandag.'

Hij tilde zijn corpulente lijf uit de stoel en omarmde me. Met zijn bolle gezicht, ruige baard en weelderige grij-ze haardos, hangend tot op zijn schouders, had hij wel wat weg van een gepensioneerde zeebonk.

'Heb je een taxi genomen?'

Het verbaasde me altijd weer dat deze man, met het ge-heugen van een olifant, de simpelste dingen vergat.

'Nee, je had een Chinees gestuurd.'

'O ja, een geweldige vent. En een uitstekende kok. Straks brengt hij ons een rijsttafel.'

Mijn maag begon weer op te spelen. Van Rijn stak een

sigaret op en liep naar de keuken. Ik keek wat rond in de woonkamer. Het plastic skelet, zijn achtste vrouw, hing weggezakt in een oude rookstoel naast een boksbal die aan het plafond was bevestigd. Midden in de kamer stond een metershoge cactus, omringd door een antieke kauwgomballenautomaat, een beeld van Superman en een reusachtig porseleinen varken.

Van Rijn keerde terug met twee mokken koffie en zette die op de salontafel, een glazen plaat gedragen door een liggende, knalroze zeemeermin.

‘Dank je,’ zei ik. ‘Ik drink geen koffie. Ik dacht dat je dat inmiddels wel wist.’

‘Weet ik. Deze twee zijn voor mij. Als je dorst hebt, pak je zelf maar wat.’ Hij plofte achterover op de bank. ‘Ik heb een wereldvondst gedaan. Amerika is niet ontdekt door Columbus. Kijk maar eens naar het omslag van deze veilinggids.’

Het was een gids van een gerenommeerd internationaal veilinghuis. Op het omslag stond een prachtig mozaïek uit de Romeinse tijd waarop vijf vogels rond een drinkbak waren afgebeeld.

‘Fraai,’ zei ik. ‘Maar wat heeft Columbus ermee te maken?’

‘Herken je die vogels?’

In Amsterdam kenden we twee soorten vogels. Alles wat vloog was een sijs en wat ronddobberde in de grachten heette een drijsijs.

‘Eh, dat beest links is een papegaai.’

‘Juist. Dus?’

‘Ik begrijp niet wat je bedoelt. De Romeinen hielden toch al papegaaien als huisdier?’

‘Jazeker, maar laat dit nou een *Ara ararauna* zijn, de

blauwgele papegaai die alléén voorkomt in de regenwouden van Zuid-Amerika...'

Ik schoot in de lach. Een Zuid-Amerikaanse papegaai op een Romeins mozaïek. Vijftienhonderd jaar voordat Columbus Amerika ontdekte.

'Wat een afgang voor dat veilinghuis,' zei ik. 'Waar komt die vervalsing vandaan?'

'Ik denk uit Tunesië. In een dorp ten zuiden van Sousse produceren ze aan de lopende band nagemaakte Griekse en Romeinse mozaïeken. Een goudmijn.'

Van Rijn glimlachte. Hij wist hoe ik genoot van zulk speurwerk.

'Wat ga je eraan doen?' vroeg ik.

Hij haalde zijn schouders op. 'Ik twijfel nog. Ik kan natuurlijk de pers inlichten zodat het veilinghuis voor schut staat. Maar misschien koop ik het mozaïek gewoon.'

'Kopen?' Ik keek hem verbaasd aan.

'Ja. Dan "ontdek" ik vervolgens dat het een vervalsing is en vraag ik mijn geld terug. Plus natuurlijk een vergoeding voor de emotionele schade aangezien het een cadeau was voor mijn vrouw, vanwege ons vijftwintigjarig huwelijk of zo.'

'Je hebt me toch niet laten komen voor een papegaai, hoop ik.'

Hij boog voorover. Zijn ogen twinkelden. 'Nee. Ik ben iets op het spoor dat zijn weerga niet kent.'

Hij hanteerde altijd een verborgen agenda. Ik had geleerd op mijn hoede te zijn.

'Michel, het zal vast iets moois zijn, maar wat is mijn rol? Waarom ben ik hier?'

'Ik dacht dat je het leuk vond om mij te zien.'

‘Uiteraard ben ik blij je te zien. Ik ben altijd blij je te zien.’

Hij draaide zijn hoofd schuin, kneep zijn felblauwe ogen half dicht en staarde me aan. Dit deed hij als hij mij op een leugen meende te betrappen. Ik verdacht hem ervan gedachten te kunnen lezen. Hij was je meestal een paar stappen voor en dat, gecombineerd met zijn neiging tot manipuleren, maakte hem zo gevaarlijk. Een rechercheur van Scotland Yard had me eens toevertrouwd dat ze altijd op hun hoede waren voor Van Rijn, ondanks het feit dat ze met hem samenwerkten.

‘Ik word een dagje ouder,’ verzuchtte hij. ‘Dit is een uiterst mysterieuze en gecompliceerde zaak. En niet zonder risico’s.’

In het verleden was hij het gevaar nooit uit de weg gegaan. In Midden-Amerika had hij zich met een kapmes een weg door de jungle gebaand op zoek naar verdwenen Maya-steden. Op Noord-Cyprus had hij samen met Turkse generaals kloosters en kerken leeggeroofd. In de loop der jaren had hij behoorlijk wat vijanden gemaakt. De maffia had hem in Rome geprobeerd te liquideren en Joegoslavische criminelen schoten in Amsterdam een magazijn leeg op de auto waarin hij zat. Op internet en in de media werd gespeculeerd dat hij een beschermengel had. Het gerucht ging dat hij door de Israëlische geheime dienst Mossad werd gesteund. Hij ontkende dit tegenover mij, ook al was een van zijn beste vrienden, Hesi Carmel, een beroemde Mossad-agent.

‘Michel, draai er nou voor één keer niet omheen. Mijn vlucht had vertraging en we hebben niet veel tijd.’

Hij stond op en liep naar het raam. ‘Arthur, ik wil deze

zaak doen maar ik kan het niet. Straks zul je wel begrijpen waarom.’ Hij draaide zich om en keek me aan. ‘Ik heb je hulp nodig.’

Wanneer hij mijn hulp vroeg, was het meestal om er zelf beter van te worden. Maar dit keer klonk hij oprecht, bijna breekbaar.

‘Oké.’

Hij glimlachte. ‘Ik wist dat ik op je kon rekenen. En ik weet zeker dat je een kans maakt. Met dat katholieke hoofd en je grenzeloze naïviteit, zullen ze je onderschatten.’

Hij kon je in één adem een compliment geven en je volledig afkraken.

‘Wat is het grootste mysterie dat je graag zou willen oplossen?’ vroeg hij.

Ik hoefde niet lang na te denken. ‘Het goudland El Dorado.’

De mythe van een enorme goudschat in Zuid-Amerika, waar Spaanse conquistadores en andere avonturiers eeuwenlang naar hadden gezocht, had mij al sinds mijn jongensjaren gefascineerd.

Hij schudde zijn hoofd. ‘Ik bedoel iets wat ook daadwerkelijk bestaan heeft, mafkees.’

Hij zou beter moeten weten. Zo’n tien jaar geleden had hij het wereldnieuws gehaald met de ontdekking van het Evangelie van Judas. Niemand had kunnen vermoeden dat dit verloren gewaande manuscript nog bestond. *De Da Vinci Code* in het echt. De Kerk had dit evangelie buiten de Bijbel weten te houden door alle bestaande exemplaren te vernietigen. Eén exemplaar bleef bewaard, omdat een monnik het 1700 jaar geleden verstopte in een grot in Egypte. In het Evangelie van Judas is Judas geen verrader,

zoals de Bijbel ons leert, maar de enige wáre leerling van Jezus. Het Vaticaan heeft zelfs een persverklaring laten uitgaan waarin het zich distantieert van het opgedoken evangelie.

‘Laat ik je een hint geven. Het heeft te maken met de Tweede Wereldoorlog.’

Ik wist nu waar Van Rijn heen wilde. Tijdens de Tweede Wereldoorlog vond niet alleen de grootste massamoord uit de geschiedenis plaats, maar de nazi's pleegden ook de grootste kunstroof aller tijden. Talloze kunstvoorwerpen werden geconfisqueerd op bevel van Adolf Hitler en zijn tweede man, rijksmaarschalk Hermann Göring. De nazi's verkochten een deel om de oorlogsmachine draaiende te houden en de rest verdween in de privécollecties van Hitler en Göring. Nog altijd waren honderdduizenden voorwerpen zoek, waaronder schilderijen van Rembrandt en Van Gogh. In 2012 vond de Duitse politie in een appartement in München meer dan duizend verloren gewaande werken. Er was één kunstschat die de gemoederen tot op de dag van vandaag bezighield. Zeventig jaar na de oorlog zochten fanatieke schatzoekers nog altijd in meren en grotten naar dit achtste wereldwonder.

‘De Barnsteenkamer,’ antwoordde ik.

De Barnsteenkamer was een zaal in het Catharinapaleis van de Russische tsaar buiten Sint-Petersburg, bekleed met prachtig uitgesneden panelen van barnsteen, een fossiele hars van naaldbomen. Ooggetuigen verhalen over het onvergetelijke schouwspel wanneer het zonlicht op het barnsteen viel. Hitler gaf zijn troepen opdracht om de zaal te ontmantelen en naar Duitsland te brengen. De barnstenen panelen werden opgeslagen in een kasteel in Königsberg,

waar ze in 1945 tijdens zware bombardementen in vlammen opgingen. In 2003 openden de Russische president Poetin en zijn Duitse collega Schröder een gereconstrueerde zaal in het Catharinapaleis. Maar niet iedereen was ervan overtuigd dat de echte Barnsteenkamer daadwerkelijk vernietigd was. Tijdens de verbeterde eindstrijd van het Derde Rijk waren er speciale ss-commando's actief die in het diepste geheim kunstschaten verstoppen in meren, bossen en grotten. Volgens sommige bronnen werden deze commando's later door hun officieren vermoord zodat er geen getuigen overbleven.

'Iedere keer,' zei Van Rijn, 'als ik in Duitsland of Rusland was voor zaken, hoopte ik een spoor te vinden. Indien de Barnsteenkamer nog bestond, zou ik vroeg of laat een malafide kunsthandelaar, een oud-nazi of een Russische КГБ'er tegen het lijf lopen die zich zou verspreken of mij de panelen gewoonweg zou proberen te verkopen. Helaas heb ik nooit ook maar het geringste spoor kunnen vinden. Ik ben er inmiddels van overtuigd dat de Barnsteenkamer is vernietigd tijdens de laatste oorlogsdagen.'

Hij plukte wat aan zijn baard en stuurde me aan. Er viel een ongemakkelijke stilte alsof hij zich er nogmaals van wilde overtuigen dat ik de juiste persoon was om hem te helpen.

'Maar stel je eens voor dat er nóg iets sensationeels zou opduiken uit de Tweede Wereldoorlog. Iets waar niemand naar op zoek is omdat men aanneemt dat het vernietigd is. Zelfs ik, die toch behoorlijk wat heeft meegemaakt, kan het bijna niet geloven.'

Ik ging rechtop zitten. 'Tja, dat zou fantastisch zijn. Maar

het lijkt me sterk dat zoiets bestaat.’ Ik was erop bedacht niet te gretig te lijken, want Van Rijn had de gewoonte mij urenlang te laten raden.

‘Iets wat Adolf Hitler zo na aan het hart lag dat hij het zo dicht mogelijk bij zich wilde houden.’ Hij glimlachte geheimzinnig.

Ik kon niets bedenken. Hitler was dan een van de grootste schurken die ooit had bestaan, geschiedschrijvers waren het erover eens dat de man een sober leven leidde en weinig waarde hechtte aan materiële zaken. Dit kwam ook tot uiting in zijn uiterlijk. Toen de latere minister van Buitenlandse Zaken van Engeland, lord Halifax, in 1937 een bezoek bracht aan Hitler die hem stond op te wachten, wilde hij deze zijn hoed en jas aanreiken omdat hij meende met een bediende van doen te hebben.

‘Wacht,’ zei ik. ‘Iets met kunst?’

Hitler had op jonge leeftijd maar één droom: kunstschilder worden. Tot twee keer toe werd hij echter afgewezen voor de Akademie der bildenden Künste in Wenen. De stijl waarin Hitler schilderde – de werkelijkheid zo dicht mogelijk benaderen – werd mede door de uitvinding van de fotografie als ouderwets afgedaan. Moderne stromingen als het impressionisme en het surrealisme hadden de kunst een volledig nieuw gezicht gegeven. Een landschap kon ineens bestaan uit een blauw weiland, een groene lucht en een gele boom, tot afgrijzen van Hitler en vele anderen. De weinigen die wél Hitlers burgerlijke stadstafereeltjes kochten en hem zodoende in leven hielden, waren ironisch genoeg vooral Joden.

‘Inderdaad,’ zei Van Rijn. ‘Hitler heeft zijn mislukte carrière als kunstenaar nooit kunnen accepteren. In 1939

vertrouwde hij de Engelse ambassadeur toe: “Ik ben een kunstenaar, geen politicus.” Toen hij het eenmaal voor het zeggen had, verbood hij moderne kunst, in zijn ogen het werk van gekken.’

De deurbel ging.

‘Dat is onze Chinees.’ Van Rijn liep de kamer uit en kwam even later terug met twee plastic tassen. ‘Heerlijk. Je weet niet wat je proeft.’ Hij opende de tassen en stalde de bakjes met eten uit op tafel. Butler Noah bracht borden, bestek en een fles wijn.

‘Ik heb nog niet zo’n honger,’ loog ik.

‘Eet!’

Ik pakte een bord en koos voorzichtig enkele gerechten.

‘Nu Hitler de Führer was, besliste hij wat mooi en lelijk was,’ vervolgde Van Rijn met volle mond. ‘Hij liet een lijst opstellen van kunstenaars die hij een beroepsverbod oplegde en een lijst van kunstenaars die vanaf nu lucratieve opdrachten kregen van de staat. Zo gingen er miljoenen *Reichsmarken* naar zijn drie favoriete beeldhouwers Arno Breker, Josef Thorak en Fritz Klimsch. Hun mooiste beelden kregen een ereplaats in het hart van het rijk: de Rijkskanselarij in Berlijn, het hoofdkwartier van de nazi’s.’

Hij stond op en opende een kastdeur waarachter een beamer stond en startte het apparaat. Op de witte muur er tegenover verscheen een diavoorstelling van de Rijkskanselarij. Het pompeuze, grijze gebouw – Hitlers grootheidswaan in steen – zou het symbool worden van de duivelse ideologie van de nazi’s. Het hele ontwerp van de Rijkskanselarij had Hitler als volgt samengevat: wie de Rijkskanselarij betreedt, moet het gevoel hebben voor de heerser van de wereld te verschijnen.